

תג מחיר

"חתונת הדמים"

אמנם לפי הכלל בגמרא יומא ריש פרק שני שעירי (סג:) דבכל מקום דכתיב "שני" הוא מיותר דרשה, דגם בלא זה סתם רבים המה שנים, א"כ גם כאן מיותרת תיבת "שני". ובמדרש (ב"ר סה, יז) איתא "טובים" לך ו"טובים" לבניך, טובים לך - שאתה נוטל על ידם את הברכות, טובים לבניך - שמתכפרים על ידם ביום הכפורים, והיינו שני שעירי יוה"כ אחד לשם ואחד לעזאזל. והוא פלא, מה שייכות אלו הגדיים לשני שעירי יוה"כ.

אלא כך הענין, דיש לדעת דכל מדות רעות שבעולם, המה בכלל היצירה שברא ה' גם אותם, כדכתיב "יוצר אור וגו' ובורא רע" (ישעיה מה, ז), ועל כרחק יש בהם איזה טוב. והרי זה דומה לסם המות, דודאי מזדמן עיתים שהוא סם חיים לחולה, ומ"מ נקרא סם המות משום שעל פי רוב הוא ממתית. וגם בעת שנצרך להשתמש לחיים נדרש דקדוק גדול ע"פ הרופא ובצמצום שלא יוסיף כל שהוא ויסתכן. כך כל מדות רעות המה טובים לשעה רצויה, רק יש ליהזר שלא להשתמש במדה זו כי אם ע"י רב מובהק ובצמצום שלא יוסיף על הצורך.

והנה הגיעה שעה ליעקב אבינו להשתמש במדת השקר וערמימות, והרי זו עבירה לשמה, אשר גדולה היא בזמנה כמו מצוה עצמה. וכיוצא בזה שני שעירים, האחד לשם הוא קדושה, והאחד לעזאזל הוא כעין קרבן לכוחות הטומאה ח"ו, והוא מטמא, אבל מכל מקום בעת ובזמן שצוה ה' הרי זו מצוה כמו השעיר לה' (ובא ללמדנו שגם כח הטומאה, מקור חיותם הוא אחד יתברך. ועיין מה שכתבתי בספר במדבר (כג, א)). והיינו דבר רבקה שיהיו "שני גדיי וגו'" כמו שני שעירי יוה"כ, אחד לשם ואחד לעזאזל, שניהם שוין במצותן, אע"ג שזה לקדושה וזה להיפך. כך שתי המדות שיעקב עשה, האחת האמת בקיום מצות אמו והשניה השקר שמרמה את אביו, שניהם נחשבים למצוה ולהביא על ידם את הברכות.

והנה אמרו בבראשית רבה (סז, ד) שנענש יעקב אבינו על שגרם לעשו שצעק צעקה גדולה ומרה, וזה הביא שמרדכי צעק צעקה גדולה ומרה. ולכאורה קשה, על מה זה נענש בצעקת עשו יותר ממה שגרם ליצחק אביו הצדיק שחרד חרדה גדולה. אבל הענין, דלהשתמש בעבירה לשמה יש ליהזר הרבה שלא ליהנות ממנה כלום. ולא דמי לעושה מצוה דאע"ג שנהנה ג"כ המצוה עומדת במקומה, משא"כ עבירה לשמה ההנאה שמגיעה לגוף מזה בעל כרחק הוא עבירה, וכמבואר בניזיר (ג, ב) גבי האי שאמרו 'גדולה עבירה לשמה', וראיה מיעל, ומקשה 'והא קא מיתהני מעבירה', ואע"ג שודאי רשאית היתה משום פקוח נפש כמו שכתבו התוספות, מכל מקום לא היתה משתבחת על זה משום דהנאה שבוה נחשבת לעון. והכי נמי בעבירה לשמה שעשה יעקב, לא נהנה כלל בשעה שחרד יצחק, ובודאי נצטער על זה, אבל אנוס היה. משא"כ על צעקת עשו שמח בבלו, על כן נענש שהרי גרם זה ע"י עבירה של שקר ואסור ליהנות מזה. ועיין מה שכתבתי בספר שמות (לב, כז בהרחב דבר) ראייה לכלל זה ממקרא מפורש.

ב. הרחב דבר | בראשית מב כא

אבל אשמים אנחנו וגו': הראו לדעת שהם עיקר המסבבים צרה זו, דעיקר המכירה של יוסף לא היתה בעוול, שראוי היה לך, אבל האכזריות של הקשחת הלב מהתחננו אלינו הוא נחשב לאון, וכמו שנחשב לחטא ליעקב אבינו צעקת עשו כדאיתא בב"ר (סז, ד), אע"ג שבעיקר הענין לא היה חטא, כך חשבו אחים הללו. וא"כ עיקר אשמה עליהם לבד, שרק המה התאכזרו עליו, וכל האחים אע"ג שהסכימו לעיקר המעשה מכל מקום לא יכלו לסבול צערו, כמו שכתבתי לעיל (לו, כה). והיה דברת האחים האלה בהתוודותם לאמר "על כן באה אלינו הצרה הזאת".

ג. הרחב דבר | בראשית לד, כה

והנה ישעיה הנביא (סג, יז) אמר "למה תתענו ה' מדרכיך תקשיח לבנו מיראתך, שוב למען עבדיך שבטי נחלתך, למצער ירשו עם קדשך צרינו בוססו מקדשך". ואיתא ברבה להלן (פג, יח): ר' יהושע בן בייתוס אמר בשם ר' יהודה בר סימון, כתיב "למה תתענו וגו'", כשרצית נתת בלבם לאהוב וכשרצית נתת בלבם לשנוא. פירושו, 'לאהוב' הוא במעשה דינה שאהבה יתירה הראו לדינה, ו'לשנוא' הוא במעשה יוסף. והעירו בזה (ח"ו) דשני המעשים הנפלאים מעשה שכם ומעשה יוסף, אע"ג שנחשב לחטא וגם נענשו על זה, בכל זאת המה 'עבדי ה'" לא היו ראויים לזה, אם לא שבעיקר שני העניינים היו בהשגחה ורצון עליון יתברך שיהיה כך, וזה העירי בלבם באותה שעה אהבה ושנאה יתירה כזו, ולאחר שעברה אותה שעה התבוננו ונתחרטו, כמו שדייקו ברבה שם, יע"ש.

ד. עין אי"ה | ברכות ח:

קז. וא"ר ארמית ממש ומשום מעשה דרב פפא כו' מכאן אמרו חכמים אסור לישב על מטת ארמית. אף שלחוש חששות רחוקים של פחד אינו מן הראוי, אבל כל פחד נערך לפי עיניו. וזה ראוי לדעת כי העלילה על רב פפא, לא היתה נגמרת כ"א עליו לבדו, כי על הכלל כולו הי' הקצף חלילה. ע"כ ראוי להיות לזכרון לדורות דבר זה, למען ידע איש הישראלי לשום על לב, כמה גדולה היא החובה עליו שלא לגרום נזק אל הכלל בתהלוכותיו, מפני שינאת בני נכר ועלילותיהם, ולהרחיק עצמו גם מן הדומה לכיעור בהתנהגו עם אינם בני ברית, כדי שלא יתן יד לעולל עלילות ברשע. ומזה ידן קל וחומר, שלא יעלה על לבו לעשות עול ממש לאינם בני ברית, לבד האיסור שיש בזה, מפני שהוא חובל בזה את נפש הכלל, שנאשמים באשמת היחיד, בעוה"ר עד ירחם ד'.



ה. אגרת שצ"ח | אגרות הראי"ה ח"ב, עמ' נ"ו

ב"ה עיה"ק יפו ת"ו י' כסלו תרע"ב

חביב לבבי, הרב הגדול בתורה וחכמה ויראת ד' טהורה,
רב פעלים בישראל, מר מאיר ברלין שליט"א

שלו' וברכה מארץ חמדה.

רחימאיי, חוב קדוש אני מוצא לעצמי, להעיר את לב כבודו, ע"ד הסגנון של הציור "יהודה נוטר הפרדס" בגיליון מ"ד של "העברי", שמתואר שם המצב הנפשי, של האיבה להערבים, והתעוררות השומרים העברים, בדיבורים המלאים רוח רבולוציוני, מה שהוא אינו לפי שאיפתנו, ואינו נאות להמצב כלל. הקריאות "על האויב" כשהן באות באורגן עברי לעומת הערבים, אין קץ כמה ארס יכולות הן לחולל. וכמה חומר נכון הוא ביד שונאינו הרבים, הסוקרים כל הגה היוצא ממנו לחטט על ידו, למען מצא עלילות פוליטיות על כלל ישראל. בטח יודע גם כבודו שיש לנו ערבים כאלה שהם קוראי עברית, וגם כותבים עברית, וכל דיבור של רגשי שנאה לעם הארץ, או איזה חשד קל של נטיה רבולוציונית, הוא נעתק מיד לתורקית ונשלח לעיר הבירה, למקומות היותר רשמיים ויותר מסוכנים לנו. וחוזי מהאויבים החיצונים יש לנו בעוה"ר, כמו שידוע, מחנה שלם של שונאים פנימים, כפריסקו וסייעתו, היודעים לעשות מדברים כאלה מטעמים להשטן. אשא ידידי, למען ד' אלקי ישראל, הבוחר בארץ חמדה, אשר החל להראות לנו ניצוצי אורה, מחסדו ואמתו, לפקוד את עם קדשו, לתת לו גדר ביהודה, אל נא תתן מקום בעתונך הנעלה לדברים כמו אלה, שתועלתם היא אפס, ונזקם גדול לאין חקר. להפך, כמה דאפשר יש לנו לתאר את המצבים הנאים של דרכי השלו' והאחוה, שאנו פוגשים בין טובי הישוב המעשיים באמת, ובין יושבי הארץ הערבים, כמובן המעולים שבהם. מפני הטרדא הנני מקצר במקום שהיה ראוי להאריך.

ברגשי כבוד וברכה נאמנה מקודש, אוהבו הנאמן בכל לב.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ו. אגרת תקנ"ה | אגרות הראי"ה ח"ב, עמ' קפ"ז

אמנם לפעמים מתגבר חושך כזה שמפסיק את הופעת הסגולה ג"כ. אבל זה אי אפשר כ"א במי שבא למדה זו להיות ח"ו שונא את ישראל, ודורש רעה להם בפועל ובצפיית הלב, כמו המינים שמפרש הרמב"ם בה' תפלה שהיו מצירים לישראל, וגם זה היה קשה לחכמים מאד לתקן, ע"כ הכריז רבן גמליאל: "כלום יש אדם שיועד לתקן ברכת המינים", והוצרך לתקנה דוקא שמואל הקטן, שהיה נקי מכל מדה של שנאה כמו שהיה מורגל בפומיה: "בנפול אויבך אל תשמח" כדי שיוכין ביסוד הברכה דוקא על אותם שכבר אבדו את הסגולה כולה.

(וביום הראשון מקרא קודש, וביום השביעי מקרא קודש). הנה בפסח מצרים, לא היה חימוצו נוהג אלא יום אחד, כן כתבו דיום טוב לא נהוג (תוספות יום טוב וצל"ח שלהי מסכת פסחים, מהרי"ט לקידושין לו, ב). ולדעתי הא דאמר להם עתה דבר של דורות, הוא להורות שלימות מצוותיו יתברך, כי כל העמים בדתותיהן הנימוסיות יעשו יום הנצחון יום מפלת אויבים לחוג חג הנצחון. לא כן בישראל, המה לא ישמחו על מפלת אויביהם, ולא יחוגו בשמחה על זה, וכמו שאמר (משלי כב, ז) "בנפול אויבך אל תשמח (ובהכשלו אל יגל לבך) פן יראה ה' ורע בעיניו, והשיב מעליו אפו". הרי דאדם המעלה אינו שמח בנפול אויבו, משום שהשמחה רע בעיני ה' - הלא הרע בעיני ה' צריך לשנאתו! ולכן לא נזכר בפסח 'חג המצות, כי בו עשה במצרים שפטים', רק "כי הוציא ה' את בני ישראל ממצרים". אבל על מפלת האויבים אין חג ויום טוב לישראל

... וכן בנס פורים לא עשו יום טוב ביום שנתלה המן או ביום שהרגו בשונאיהם, כי זה אין שמחה לפני עמו ישראל. רק היום טוב הוא "בימים אשר נחו מאויביהם" (ע"פ אסתר ט כב), וכמו שהיו צריכים למנוחה, והיו נחשים על דרכם ונהרגו הנחשים, היתכן לשמוח יום שנצחו הנחשים?! כי רק השמחה על המנוחה! לכן "ויכתוב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים וכו' לקיים עליהם להיות עושים וכו' בימים אשר נחו בהם" (שם שם ט), שלכן לא היה חושש לקנאה את מעוררת עלינו בין האומות' [שאנו שמחים במפלתם - רש"י]. שאין השמחה רק על המנוחה, לא על יום ההרג בשונאיהם.

... והנה במצרים נטבעו בים סוף ביום שביעי של פסח (רש"י שמות יד, ח), ואם היה אומר השם יתברך שיעשו בשביעי מקרא קודש, היה מדמה אדם שהשם צוה לעשות חג לשמוח במפלתם של רשעים. ובאמת הלא מצינו שלא אמרו לפניו שירה, שנאמר "ולא קרב זה אל זה", שאין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתם של רשעים. ולכן אמר בארץ מצרים שיעשו חג בשביעי ולהורות שאין החג מסיבת מפלת מצרים בים, שצוה להם טרם שנטבעו בים ודו"ק. וכן מפרש בילקוט רמז תרנ"ד, שלכן לא כתב שמחה בפסח, ואין אומרים הלל כל שבעה משום "בנפול אויבך אל תשמח". ולמה אמר (תהלים עא, כב - כה): "גם אני אודך בכלי נבל, אמתך אלקי אזמרה לך בכנור קדוש ישראל) תרננה שפתי כי אזמרה לך ונפשי אשר פדית" - זה בהתגלות שפתי ירננו על פדיון נפשי. "גם לשוני" - שהוא טמון בפי - "כל היום (תהגה צדקתך) כי בושו כי חפרו מבקשי רעתי", על זה אהגה במטמנים, כי מבקשי רעתי בושו וחפרו:

ח.

בע"ה ה' ניסן התש"ז

לכבוד

המנהל והמורים של בית-הספר,

פה עיקות"ו

הנני מחויב להעיר את כ' על העניין דלהלן:

היום בשעות שלפנה"צ, בעברי על פני ביה"ס והלאה לרחוב יפו-בן-יהודה, ראיתי כי מתוך חבורת ילדים יוצאי ביה"ס פגעו איזה מהם, פעמים ופעם, פגיעה שבגוף והתגרות גסה בערבים וכולי-רחוב שעברו אז שם. פעמיים - יחד בשני הערבים אחד צעיר ואחד זקן, שהיו משותפים בעניינם כנראה, התחל בצעיר והמשך בזקן בגסות מיוחדת. זה היה מרחק קטן מן שער החצר של ביה"ס. אח"כ שוב בצעיר אחד, במדרכת רחוב יפו לצד תחילת רחוב בן-יהודה. נצטערתני ונתבישתי מאוד למראה-עיני זה. מתוך מרוצת הילדים והשתובבותם לא עלה בידי להשיגם להעירם על כך. איני יודע מי הם הילדים האלה, מי הוריהם ומוריהם. יודע אני רק זה, שהם היו יוצאי ביה"ס. לא כולם - כל חבורת הילדים יוצאי ביה"ס - עסקו באותה פגיעת-התגרות מגונה, אלא איזה מהם, וכמדומני שגם מי מהם מזה נגד זה. אעפ"כ מציאות העובדה הזאת, שהכאיבתי והעליבתי, כאמור, מחייבת אותי להעירכם על הצורך בשיתום-לב חינוכית יתירה ומיוחדת לבטול אפשרויות שכאלה, גם מצד עצמה של תורת היהדות ומוסרה וגם מצד הערך המעשי היישובי והמדיני, של משמרת דרכי שלום ויחסי שכנים.

בכל כבוד ויקר ובתוחלת קידוש השם לישע עמו ונחלתו

צבי יהודה הכהן קוק

ט.

בשנת תש"כ התפרסמה ב'הצופה' כתבה המספרת על התעללות בערבי בדרך לאילת על-ידי גניבת נעליו בעת שהתפלל. על פרסום זה מגיב הרב צבי יהודה קוק זצ"ל במכתב למערכת:

מחויבני להביע את צערי על פרסום הרשימה המכאיבה: 'סכסוך הנעליים בדרך לאילת'. אם לצערנו קרה מקרה מחפיר כזה, של סידור עלבון וצעד כזה, מתוך התלוצצות פרועה ומושחתת זו, ע"י אנשים מתוכנו, אל בן אדם משכנינו הגרים ויושבים בתוכנו, הרי יש להוקיע זאת ולהתבייש בזה, ולחפש דרכים כיצד לפייס באמת את הנעלב, המזדמן לתומו בינינו, ולתקן את המכשלה הזאת, שלא יישנו חלילה עוד מקרים נוראים כאלה אצלנו ולסלק את חילול השם, העוון הזה מעלינו - ולא לפרסם את זה בתוך 'חוכמה מעניינת'.

י. העמק דבר | פתיחה לספר בראשית

זה הספר הנקרא **ספר בראשית** נקרא כפי הנביאים **ספר הישר**, כראיתא במסכת עבודת כוכבים (כהא), על שני מקראות, בספר יהושע (יג), "הלא היא כתובה על ספר הישר", ובספר שמואל ב' (א, יח) "ויאמר ללמד בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר", ומפרש ר' יוחנן — זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים, דכתיב בהו "תמות נפשי מות ישרים" (במדבר כג). ויש להבין הטעם למה קרא בלעם את אבותינו בשם "ישרים" ביחוד ולא 'צדיקים' או 'חסידים' וכדומה. וגם למה מכונה זה הספר ביחוד בכינוי "ישר", ובלעם התפלל על עצמו שתהא אחריתו כמו בעלי זה הכינוי.

והענין, דנתבאר בשירת האוינו (דברים לב, ד) על הפסוק "הצור תמים פעלו וגו' צדיק וישר הוא", דשבח "ישר" הוא נאמר להצדיק דין הקב"ה בחרבן בית שני שהיה דור עקש ופתלתל. ופירשו¹, שהיו צדיקים וחסידים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמם², על כן מפני שנאת חנם שבלבם זה את זה, חשדו את מי שראו שנהג שלא כדעתם בראת ה' שהוא צדוק ואפיקורם, ובאו עי"ז לידי שפיכות דמים (ע"י דין של 'מורדין ולא מעלין') בדרך הפלגה ולכל הרעות שבעולם עד שחרב הבית³. וע"ז היה צדוק הדין, שהקב"ה "ישר הוא" ואינו סובל צדיקים כאלו, אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם² ולא בעקמימות, אע"ג שהוא לשם שמים, דזה גורם חרבן הבריאה והריסות ישוב הארץ.

וזה היה שבח האבות, שמלבד שהיו צדיקים וחסידים ואוהבי ה' באופן היותר אפשר, עוד היו ישרים, היינו, שהתנהגו עם אומות העולם אפילו עובדי אלילים מנוערים, מ"מ היו עמם באהבה וחשו למוכתם כאשר היא קיום הבריאה. כמו שאנו רואים כמה השתמח אברהם אבינו להתפלל על סדום אע"ג שהיה שנא אותם ואת מלכם תכלית שנאה עבור רשתתם, כמבואר במאמרו למלך סדום⁴, מ"מ חפץ בקיומם. וכבר פירשתי וירא (מטב) איתא על זה⁵ שאמר הקב"ה לאברהם אבינו "אהבת צדק ותשנא רשע" (תהילים מה, ח) — אהבת לצדק את בריותי ומאנת לחייבן, ע"כ.

ובלעם בשעה שהיתה רוח"ק עליו לא היה יכול להתפלא על רוע מעשיו שאינו צדיק וחסיד כאברהם יצחק ויעקב, אחרי שהוא נביא אה"ע וראשו במקור הטומאה. אכן התפלא על רוע הילוכו בדרך ארץ, שאם שראוי היה לו לשנא את ישראל תכלית שנאה כאשר שהמה בני אברהם יצחק ויעקב וראשם במקור הקדושה, אבל מ"מ לא היה ראוי לפניו לבקש לעקור אומה שלימה, ואינה דרך ישרה בקיום העולם, וע"ז צעק "תמות נפשי מות ישרים" היינו מקיימי הבריאה. וכדברנו נתיישב יפה על מה נקרא זה הספר **ספר הישר** שהוא **ספר הבריאה**.